

Da Koldinghus var tænkt som universitet

Efter genforeningen i 1920 var det alvorligt på tale at omskabe Koldinghus til et jysk universitet. Det var en bizar idé, der sigtede mod den påvirkning, som et dansk universitet i grænselandet kunne øve. Allerede i 1840 var der forslag om et universitet i Kolding, der skulle tjene som »videnskabelig grænsefæstning«, hvorfra »Slesvig kunne hente styrke«. Det blev aldrig til noget. I stedet kom universitetet til at ligge i Århus, men Palle Lykke, der er videnskabelig medarbejder ved Det universitetshistoriske Udvalg ved Aarhus Universitet fortæller i dagens kronik om planerne for universitetet på Koldinghus.

»Paa Forhaand skulle man dog synes, at det maatte være umuligt paa passende Maade at faa anbragt en saa moderne Institution som et Universitet inden for Ruinens strengt afstukne Rammer.«

Således skrev bygningsinspektør, arkitekt J. Vilh. Petersen, den 23. maj 1921 til Undervisningsministeriet, der havde udbedt sig hans professionelle mening »angaende Spørgsmaalet om Benyttelse af Koldinghus Slotsruin til Bygning for et Universitet i Jylland«. Bygningsinspektør Petersen gjorde adskillige indvendinger gældende, bl.a. at de »enkelte Fløje i den sluttende Slotsfirkant ere forholdsvis smalle, saa det kan blive vanskeligt at fremstille tilfredsstillende Læresale i Forbindelse med de nødvendige Korridorer«. Hertil kom, at en »stor Del af Slotsruinens Murværk er skrøbeligt, revnet og sprængt« for slet ikke at nævne, at den »sydlige Fløjs sydlige Halvdel hælder saa stærkt udad, at den maa helt nedtages«. Efter opregning af endnu en række lignende forhold konkluderede Petersen, at efter hans skøn måtte »Tanken om et Universitet i Slotsruinen anses for dødfødt,« og - tilføjede han - »selv om Ruinen med store Bekostninger kunde sættes i brugbar Stand, vilde Resultatet dog aldrig kunde blive saaledes, at det i Længden kunde tilfredsstille Kravene«.

Ogsaa M. Mackeprang, leder af Nationalmuseets 2. Afdeling, hvorunder ruinen og museet heri hørte, tog på det skarpeste afstand fra tanken om et ruinuniversitet og tilstod ligeud, at det var ham »ubegribeligt, ud fra hvilke Betragtninger man har ment at kunne stille Forslag om Ruinens Anvendelse i dette Øjemed«.

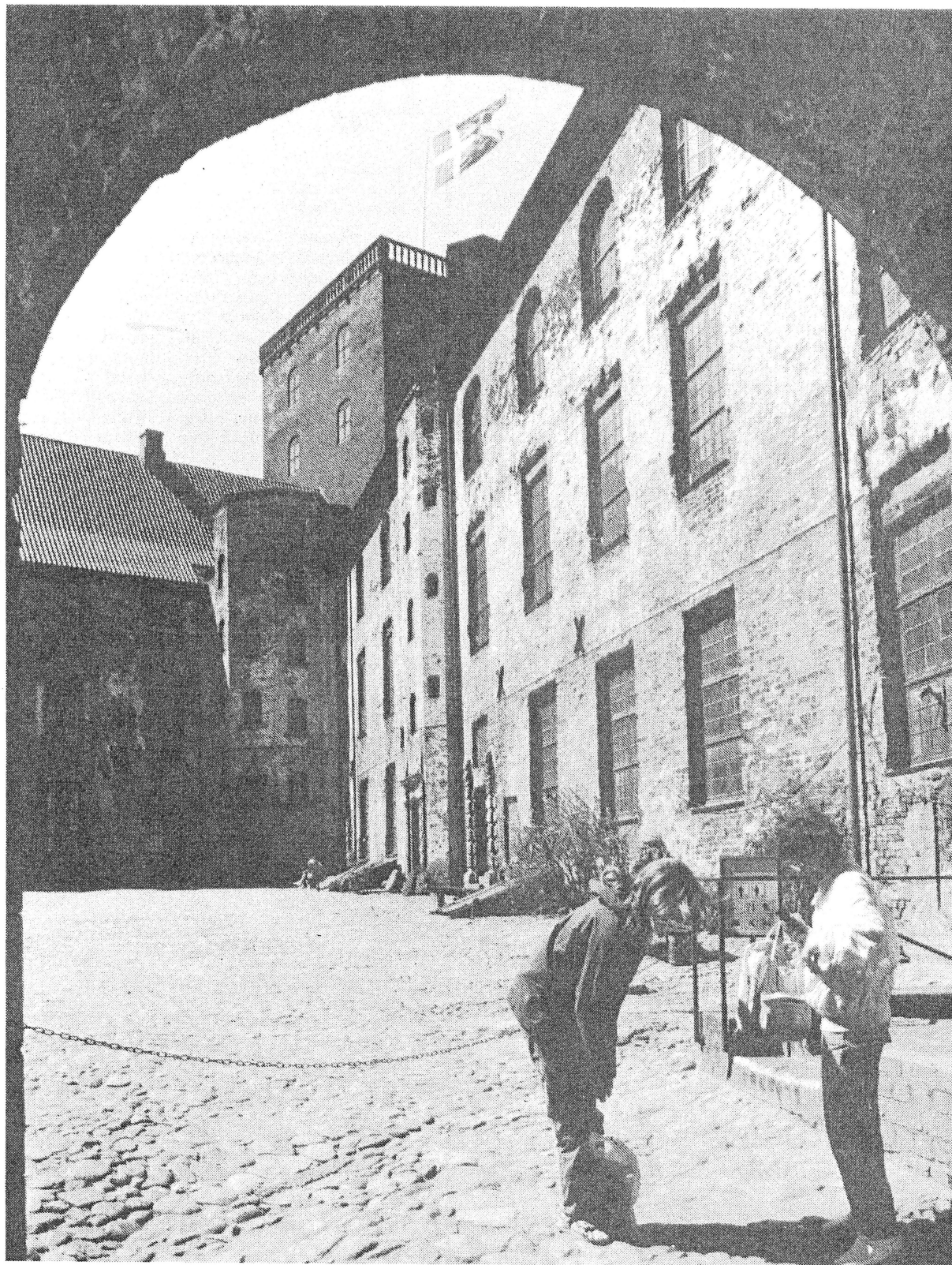
Med disse ord var ideen om at indrette Det jyske Universitet i Koldinghus skrinlagt for stedse, men helt det samme kan ikke siges om tanken om at henlægge Danmarks universitet nr. to til enten Kolding eller Sønderborg.

Baggrunden for ministeriets henvendelse i den tidlige sommer 1921 til Petersen og Mackeprang var følgende: I 1919 var et udvalg blevet nedsat af nævnte ministerium, og dets opgave var at tage stilling til, om et jysk universitet burde oprettes og i bekræftende fald hvor. Undervejs i dette betækningsarbejde, der skulle komme til at strække sig over ikke færre end seks år, undersøgtes det ret tidligt, om der i relevante

jyske byer faktisk forefandtes bygninger, der i givet fald ville kunne danne ramme om et kommende lærdomssæde. Denne del af diskussionen, altså hvorvidt allerede eksisterende bygninger kunne inddrages og nyindrettes til formålet, spillede ganske vist ikke den store rolle. Det var andre, mere overordnede forhold, der bragte sindene i kog, først og fremmest spørgsmålet: Hvor - i hvilken by - skulle Det jyske Universitet placeres? (- for alle i udvalget tilsluttede sig oprettelsen af et nyt universitet på den jyske halvø). Udvalgsflertallet gik ind for Århus, mens forskellige mindretal argumenterede højlydt for henholdsvis Viborg og Sønderjylland. Et tredje mindretal udtalte endelig, at såvel Kolding som Viborg fandtes egnede, idet der her var tale om »mindre, smukt beliggende og dog levende Byer, der kan optage et Universitet uden at dette drukner i Byens Larm og Rivende Vækst.«

I betækningsssammenhængen spillede Kolding dog ikke nogen større rolle, bl.a. fordi Sønderborg fandtes at være bedre forsynet med faciliteter, som nødvendigvis måtte kræves af en universitetsby, men også af andre grunde. Hermed være ikke sagt, at Kolding ganske fortønde sig som mulig universitetsby. For siden den dansksindede Kiel-professor, Chr. Paulsen, i 1840 havde foreslået et universitet oprettet i Kolding - med den begrundelse, at »den danske Aand kan trænge til en videnskabelig Grænsefæstning, hvorfra Slesvig kan hente Styrke« - havde byen stået som stedet, hvor en videnskabelig institution ville kunne spille en afgørende nationalpolitisk rolle. Denne forestilling var ret sejlivet, men nægtes kunne det ikke, at der efter den nye grænsedragning forelå en ny situation.

Tendensen var vel, at flere og flere af de folk, som aktivt kæmpede for et sønder- eller sydjysk universitet, nu øjnede muligheden for at etablere et frontuniversitet næsten på kanten af grænsen. Herimellem var professor, dr. phil. J. Østrup, der i en erklæring anslog disse toner: »Naar et Universitet er, hvad det bør være, vil det staa som en af de vigtigste Skanser til Værn af en national Kultur. Naar det danske Folk grundlægger endnu et Universitet foruden det i Kjøbenhavn, bør derfor den nye Lærestalt lægges netop der, hvor Kampen for den nationale Kultur føres med den største Kraft, saa nær

Koldinghus, som der var røster fremme om at gøre til det jyske universitet, der i stedet kom til at ligge i Århus.

ved Grænsen som muligt. Hvad Lunds Universitet blev for Skaanes forsvenskning, vil et Universitet i Sønderjylland - antageligt helst i Sønderborg, som et aandeligt Dybbøl nær ved det historiske - kunde blive for Hævdelsen af Danskheden i vort ældgamle Grænseland. I denne Sag maa baade bypatriotiske Grunde og tillige Hensigtsmæssighedshensyn vige for de fælles nationale. Det vil være et Fejlgreb, ja, en Ulykke, om det nye danske Universitet ikke lægges i Sønderjylland.«

Også det sønderjyske synspunkts repræsentant i det ministerielle udvalg, rektor Bruun - hvis bagland i øvrigt bestod af komiteer til sagens fremme i Kolding, Tønder, Haderslev, Sønderborg, Ribe og Rødding - valgte at formulere sit betækningsbidrag overvejende i nationalpolitiske kamptermene. Bruun hævdede bl.a., at »hvis vi skal have grundet Haab om i Fremtiden bedre end i Fortiden at standse tysk Sprogs og tysk Kulturs aarhundredgamle Sejrsang mod Nord i det danske Folkelegeme, saa bør vi ikke lade noget aandeligt Vaaben, der staa til vor Raadighed, unyttet«. Såvidt den nationalpolitiske kampholdning, der - sammen med den tidstypiske sprogbrug - stort set var fælles for de sønderjyske universitetsforkæmpere.

Men det Bruunske mindretal ville afholde sig fra i betænkningen »at

udtale sig om, hvorvidt Universitetet, hvis nationale Hensyn drog det mod Syd, heldigst burde lægges Nord eller Syd for den gamle Grænse. Mindretallet er klar over,« hedder det, »at der i denne Sag kan siges adskilligt i begge Retninger, men anser det for underordnet, om Universitetet bliver lagt i den ene eller den anden By i selve Sønderjylland eller i dettes umiddelbare Nærhed,« og koldingenserne Bruun ønskede følgende »ikke at stille et bestemt Forslag i saa Henseende«. Med en sådan formulering imødekom Bruun samtlige dele af sit universitets- og nationalpolitiske bagland.

Ret tidligt stod det klart, at der i betækningsudvalget tegnede sig et stort flertal for valget af Århus som jysk universitetsby, og en god del af den sønderjyske argumentation drejede sig om at fremstille flertallets kårne by i skummel belysning. F.eks. udtalte professor v. hovedstadens universitet, Hans Brix, i 1925, at det efter hans mening var en »ikke holdbar Tanke at vilde oprette et Universitet i Aarhus eller en anden nordjysk By, en saadan Indstiftelse vilde komme til at savne selvstændig, aandelig Grundvold. Det vilde i det væsentlige blive et Aftryk af Københavns Universitet. Formentlig vilde et saadant Universitet i det lange Løb faa flere Professorer end Studenter«.

Lignende urimelige betragtninger

fremførtes endnu så sent som i 1928 - året hvor »Universitetsundervisningen i Jylland« startes i Århus - da koldinglektoren H. H. Misfeldt påstod, at »Det vil sikkert kun komme til at dreje sig om enkelte unge Piger fra Nabobyerne, altsaa saadanne, der alligevel ikke vilde have studeret. Egentlige Studerende tror jeg aldrig den Aarhusinstitution vil faa.«

Betækningsmindretallets argumentation for et sydligt på halvøen henlagt universitet afvistes af Århus-flertallet og Viborg-mindretallet. Disse, der ellers lå i indbyrdes bitter strid, udtalte nu i skøn samdrægtighed, at et universitet nær den netop flyttede sydgrænse sikkert ville udvikle sig til et nationalpolitisk urocentrum og ikke det forønskede »Videnskabernes fredhelige Hjem«.

Nu, hvor Aarhus Universitet har fejret sit 60 års jubilæum, og hvor endnu et universitet og et antal universitetscentre allerede er vel-etablerede institutioner, vil der næppe være megen fornuft i at sætte sig til at fundere over, hvad der evt. kunne være kommet ud af en realisering af de bizarre tanker om »Benyttelse af Koldinghus Slotsruin til Bygning for et Universitet i Jylland«.